

॥ वैशम्पायन उवाच ॥ गते तु विदुरे राजन्नाश्रमं पाण्डवान् प्रति । धृतराष्ट्रो महाप्राज्ञः पर्यतप्यत भारत ।

विदुरस्य प्रभावञ्च सन्धिवियहकारितं । विदुर्द्विज परं मत्वा पाण्डवानां भविष्यति ।

स सभाद्वारमागत्य विदुरस्मारमोहितः । समञ्चं पार्थिवेन्द्राणां पपाताविष्टचेतनः ।

स तु लब्ध्वा पुनः संज्ञां समुत्थाय महीतलात् । समीपोपस्थितं राजा सञ्जयं वाक्यमब्रवीत् ।

भ्राता मम सुहृच्चैव साक्षाद्धर्म इवापरः । तस्य स्मृत्वाऽद्य सुमृशं हृदयं दीर्यतीव मे ।

तमानयस्व धर्मज्ञं मम भ्रातरमाशु वै । इति ब्रुवन् स नृपतिः कृपणं पर्यदेवयत् ।

पश्चात्तापाभिसन्तप्तो विदुरस्मारमोहितः । भ्रातस्नेहादिदं राजा सञ्जयं वाक्यमब्रवीत् ।

गच्छ सञ्जय जानीहि भ्रातरं विदुरं मम । यदि जीवति रोषेण मया पापेन निर्दुतः ।

नहि तेन मम भ्रात्रा सुसूक्ष्ममपि किञ्चन । व्यलीकं कृतपूर्वं वै प्राज्ञेनामितबुद्धिना ।

स व्यलीकं परं प्राप्नो मत्तः परमबुद्धिमान् । त्यज्यामि जीवितं प्राज्ञं तं गच्छानय सञ्जय ।

तस्य तदचनं श्रुत्वा राजस्तमनुमान्य च । सञ्जयो वाढमित्युक्ता प्राद्रवत् काम्यकं प्रति ।

सोऽचिरेण समासाद्य तदनं यत्र पाण्डवाः । रौरवाजिनसंवीतं ददर्शाथ युधिष्ठिरं ।

विदुरेण सहासीनं ब्राह्मणैश्च सहस्रशः । भावभिश्चाभिसंगुप्तं देवैरिव पुरन्दरं ।

युधिष्ठिरमुपागत्य पूजयामास सञ्जयः । भीमार्जुनयमाश्चापि तद्युक्तं प्रतिपेदिरे ।

राज्ञा पृष्टः स कुशलं सुखासीनश्च सञ्जयः । शशंसागमने हेतुमिदञ्चैवाब्रवीदचः ।

॥ सञ्जय उवाच ॥ राजा स्मरति ते चत्तर्धृतराष्ट्रोऽम्बिकासुतः । तं पश्य गत्वा त्वं क्षिप्रं संजीवय च पार्थिवं ।

सोऽनुमान्य नरश्रेष्ठान् पाण्डवान् कुरुनन्दन । नियोगाद्राजसिंहस्य गन्तुमर्हसि सत्तम ।

॥ वैशम्पायन उवाच ॥ एवमुक्तस्तु विदुरो धीमान् स्वजनवत्सलः । युधिष्ठिरस्यानुमते पुनरायाङ्गजाह्वयं ।

तमब्रवीन्महातेजा धृतराष्ट्रः प्रतापवान् । दिष्ट्या प्राप्नोऽसि धर्मज्ञ दिष्ट्या स्मरसि मे ऽनघ ।

अद्य चाहं दिवारात्रौ त्वत्कृते भरतर्षभ । प्रजागरे प्रपश्यामि विचित्रं देहमात्मनः ।

सोऽङ्गमानीय विदुरं मुद्गन्याघ्राय चैव ह । चम्यतामिति चोवाच यदुक्तोऽसि मयाऽनघ ।

॥ विदुर उवाच ॥ चान्तमेव मया राजन् गुरुर्मे परमो भवान् । एषोऽहमागतः शीघ्रं त्वद्दर्शनपरायणः ।

भवन्ति हि नरव्याघ्रपुरुषा धर्मचेतसः । दीनाभिपातिनो राजन्नात्र कार्याविचारणा ।

पाण्डोः सुता यादृशा मे तादृशास्तव भारत । दीना इतीव मे बुद्धिरभिपन्नाऽद्य तान् प्रति ।

॥ वैशम्पायन उवाच ॥ अन्योऽन्यमनुमीयैवं भ्रातरौ द्वौ महाद्युती । विदुरो धृतराष्ट्रश्च लेभाते परमां मुदं ।

इति श्री महाभारते आरण्यपर्वणि आरण्यकपर्वणि विदुरप्रत्यागमनं नाम षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

॥ वैशम्पायन उवाच ॥ श्रुत्वा च विदुरं प्राप्तं राजा च परिसन्वितं । धृतराष्ट्रात्मजो राजा पर्यतप्यत दुर्मतिः ।

स सौवलेयमानाय कर्षदुःशासनौ तथा । अब्रवीद्वचनं राजा प्रविश्याबुद्धिजं तमः ।

एष प्रत्यागतो मन्त्री धृतराष्ट्रस्य धीमतः । विदुरः पाण्डुपुत्राणां सुहृदिद्वान् हिते रतः ।

यावदस्य पुनर्बुद्धिं विदुरो नापकर्षति । पाण्डवानयने तावन्मन्त्रयध्वं हितं मम ।